

Förenklingsförslag: Mindre företag bör slippa krav på växtodlingsplan

Idag är det:

- Svårt att göra rätt
- Problem med tillämpning
- Problem med lagstiftning

Förenklingsförslaget

- Bidrar till konkurrenskraft
- Ökar investeringsviljan
- Möjliggör fler arbetstillfällen
- Ger miljönytta
- Kan effektivisera/förbättra anseendet för myndigheter

Vad är problemet?

Idag ska alla företag inom nitratkänsligt område, oavsett storlek och produktionsinriktning, upprätta en växtodlingsplan.

Varför är det ett problem?

För små lantbruksföretag, med stor andel vallodling och låg djurtäthet, skapar kravet administration som inte upplevs medföra någon miljönytta.

För små lantbruksföretag, vilka ofta är deltids- eller fritidsjordbruk, medför kravet en administrativ börda, som ska hinnas med på ledig tid utöver att sköta djur och bruka mark.

Onödig administration upplevs generellt ofta betungande och medför en oro över att göra fel och därmed drabbas av ekonomiska sanktioner.

Hur omfattande är problemet?

Kravet på att upprätta en växtodlingsplan berör alla jordbruk inom nitratkänsligt området, oavsett storlek eller produktionsinriktning. Nitratkänsliga områden finns idag i 16 av Sveriges 21 län. I dessa län ingår de mest lantbrukstäta områdena och därmed en stor andel av lantbruksföretagen.

Vad är målet?

Det bör kunna införas en nedre gräns för mindre företag, baserat på areal åkermark eventuellt i kombination med driftsinriktning, där växtodlingsplan inte behövs.

Förslag på lösning

Idag finns det redan vissa undantag för mindre verksamheter i den lagstiftning som berör gödselhantering, även inom nitratkänsliga områden. Jordbruk med högst 2 djurenheter behöver inte uppfylla kraven på ett visst antal månaders lagringskapacitet för stallgödseln. Jordbruk med högst 10 djurenheter är undantagna från reglerna kring svämtäcke och påfyllning under täckning. I nationell lagstiftning finns undantag för jordbruk med högst 10 djurenheter vad gäller kravet att sprida maximalt 22 kg fosfor per hektar från organiska gödselmedel i den del som rör gödsel från egna djur. Även i andra sammanhang har vi undantag för mindre företag eller företag med särskild driftsinriktning. Exempelvis behöver företag med mindre än 5 hektar eller med mer än 75 procent vall inte uppfylla grundvillkor för att erhålla lantbruksstöd.

Ett förslag som framkommit i projektet är att jordbruksföretag med högst 10 ha åkermark undantas från kravet på att dokumentera grödans kvävebehov i växtodlingsplan. Enligt Jordbruksverkets statistik fanns det år 2020 ca 26 000 företag med maximalt 10 hektar åkermark vilket motsvarar ca 45 procent av jordbruksföretagen i Sverige. Totalt brukar dessa ca 127 000 hektar, vilket motsvarar mindre än 5 procent av den totala arealen åkermark i Sverige. Om gränsen skulle sättas vid 20 hektar blir omfattningen ca 39 000 företag och ca 274 000 hektar, motsvarande ca 65 procent av jordbruksföretagen och ca 10 procent av arealen. En förändring skulle alltså underlätta för många företag men påverka en liten del av arealen.

Nollalternativ

För små företag medför regelverket ökade kostnader. Om lantbrukaren väljer att göra växtodlingsplanen själv ökar arbetstiden och kostnaderna för den egna administrationen. Om lantbrukaren väljer att låta ett rådgivningsföretag upprätta växtodlingsplanen ökar kostnaden för den inköpta tjänsten.

2014 gjorde Jordbruksverket en konsekvensutredning (Dnr 4.2.16-8282/14) i samband med en översyn av gränserna för nitratkänsliga områden i Sverige. I utredningen diskuterades konsekvenserna av att dessa företag skulle omfattas av bland annat krav på dokumentation av behovet av lagringskapacitet och av kvävegödslingsbehovet. Utredningens slutsats var att det generellt, avseende alla de krav som följer med att man ligger inom nitratkänsligt område, inte fanns ett behov av mildare krav för mindre företag. Vad gäller uppskattningen av kostnaden för att beräkna kvävebehovet i en växtodlingsplan uppskattade man att 50 procent gjorde beräkningen själva och 50 procent tog hjälp av rådgivare. Arbetstiden för kvävebehovsberäkningen sattes dock till enbart 20 minuter om man anlitar konsult hjälp och 1 timme om man gör det själv.

Den allra största oron är dock i praktiken att ett misstag kan komma att medföra sanktioner, särskilt ekonomiska. Lantbrukare kan få avdrag på stöd och miljöersättningar motsvarande 1–5 procent. Det kan också innebära uppföljning från tillsynsmyndigheten med extra tillsynsavgift som följd.

Att inte införa lättnader för mindre företag generellt driver på storleksrationaliseringen. Administration och risk för sanktioner kan vara en bidragande orsak till att mindre jordbruksföretag upplever att det är enklare att arrendera ut eller sälja marken till ett större jordbruksföretag än att själv driva jordbruket vidare. I vissa områden av Sverige riskerar marken att ligga obrukad om mindre företag inte brukar den. Statistik från Jordbruksverket visar en tydlig trend där antalet jordbruksföretag minskar i Sverige. Sedan 1990 har antalet jordbruk minskat med 39 procent. Minskningen har skett även på senare tid och bedöms fortgå. Mellan 2016 och 2020 minskade antalet med 7 procent. Trenden är att andelen större jordbruk ökar på bekostnad av mindre, med undantag av de riktigt små med mindre än 2 hektar åkermark.

Regelverk

Regelverket grundar sig på **Rådets direktiv 91/676/EEG av den 12 december 1991 om skydd mot att vatten förorenas av nitrater från jordbruket**, det s.k. nitratdirektivet. Syftet med nitratdirektivet är att skydda vattenkvaliteten i EU genom att förhindra att nitrat från jordbruket förorenar grund- och ytvattnet och genom att främja användningen av goda jordbruksmetoder. Som medlem i EU har Sverige åtaganden enligt nitratdirektivet. Ett sådant är att fastställa särskilt känsliga områden och att upprätta och genomföra åtgärdsprogram för dessa, artikel 5.4. Medlemsstaterna ska minst vart fjärde år göra en översyn av sina åtgärdsprogram och underrätta kommissionen om eventuella ändringar, artikel 10. Åtgärdsprogram ska därmed upprättas men enligt nitratdirektivet är det möjligt att ha olika åtgärdsprogram för olika områden eller delar av områden, artikel 5.2.

Artikel 5

2. Ett åtgärdsprogram kan avse alla känsliga områden inom medlemsstatens territorium. Om medlemsstaten finner det lämpligt kan olika åtgärdsprogram upprättas för olika känsliga områden eller delar av områden.

4. Åtgärdsprogrammen skall genomföras inom fyra år från det att de upprättades och skall omfatta följande obligatoriska åtgärder:

- a) åtgärderna i bilaga 3,
- b) de åtgärder som medlemsstaterna har angett i sina riktlinjer för god jordbruksked enligt artikel 4, utom när detta är överflödigt på grund av åtgärderna i bilaga 3.

Av bilaga 3 till nitratdirektivet framgår vilka åtgärder som medlemsländerna ska ha med när de upprättar åtgärdsprogram. Under punkten 1. 3) c) återfinns bakgrunden till beräkning av grödans behov. I övriga punkter finns koppling till andra lagkrav vi har kring lagring av stallgödsel och tidsperioder då spridning är förbjuden.

Bilaga 3

1. Åtgärderna skall omfatta regler om

- 1) tidsperioder när spridning på mark av vissa typer av gödselmedel är förbjuden,
- 2) stallgödselbehållarnas lagringskapacitet, vilken skall överstiga den som erfordras för lagring under den längsta period som det i ett känsligt område är förbjudet att sprida gödselmedel, utom i fall då det kan visas för den behöriga myndigheten att den mängd gödsel som överstiger lagringskapaciteten kan bortskaffas på ett sådant sätt att miljön inte kommer till skada,
- 3) att begränsa spridning på mark av gödselmedel enligt god jordbruksked och med beaktande av det känsliga områdets egenskaper, särskilt i fråga om
 - c) markanvändning och jordbruksmetoder, inbegripet växtföljd, och med utgångspunkt från en balans mellan
 - i) grödans beräknade kvävebehov, och
 - ii) kvävetillförseln till grödorna från jorden och från gödselmedel motsvarande
 - den mängd kväve som finns i jorden vid den tidpunkt då grödans kvävebehov ökar väsentligt (återstående mängder vid slutet av vintern)
 - det kväve som tillförs via nettomineraliseringen av jordens förråd av organiskt kväve,
 - tillförsel av kväveföreningar via stallgödsel,
 - tillförsel av kväveföreningar via handelsgödsel och annat gödselmedel.

I Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2021:37) om ändring i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket vad avser växtnäring finns i 20 § det detaljerade kravet på beräkning av kvävebehov i exempelvis en växtodlingsplan.

20 § Inom känsliga områden ska tillförseln av kväve via gödselmedel begränsas så att den inte överstiger grödans behov med hänsyn till förväntad skördenivå och kväveleverans från marken på växtplatsen. På jordbruksföretag ska verksamhetsutövaren kunna visa hur behovet av gödselkväve för den förväntade skördenivån har beräknats. Beräkningen ska dokumenteras i en växtodlingsplan eller motsvarande och användas som utgångspunkt för gödslingen. Vid beräkningen ska hänsyn tas till stallgödselns långtidseffekt, förfruktseffekt, mulljord (om mulljord odlas) samt tillförsel av stallgödsel och andra organiska gödselmedel till årets gröda. I bilaga 6 återges de poster som ska ingå vid beräkningen.

Kravet på beräkning av grödans kvävebehov har funnits med från början när Statens jordbruksverks föreskrifter (2004:62) om miljöhänsyn i jordbruket kom, men det fanns då inget dokumentationskrav. Dokumentationskravet tillkom efter att Europeiska kommissionen framfört ett antal synpunkter på det svenska genomförandet av nitratdirektivets åtgärdsprogram och påtalat att regelverket i några fall bör förtydligas och i andra fall kompletteras med ytterligare eller förstärkta krav.

Sammanfattningsvis drar vi slutsatsen att kravet på att beräkna och bedöma kvävetillförseln, och dokumentera detta, grundar sig i en EU-förordning, nitratdirektivet. Kravet gäller inom nitratkänsliga områden, vilka definieras av Sverige. Lantbruksföretagets storlek är inget som direkt diskuteras i EU-förordningen men det framgår att det finns möjlighet att ha olika åtgärdsprogram, för olika områden eller delar av områden. Då Sverige har olika krav på lagringskapacitet beroende på djurhållningens storlek, vilket också är ett regelverk som har koppling till nitratdirektivet, bör det vara möjligt att hitta en lösning med olika krav på dokumentation beroende på arealstorlek, eventuellt i kombination med växtodlingsinriktning. Sådana gränser för undantag finns exempelvis vad gäller att uppfylla olika grundvillkor för att få full utbetalning av jordbrukarstöd.

Kontaktperson

Malin Holmkvist och Anette Bramstorp
HIR Skåne AB

LANTBRUKARNAS
RIKSFÖRBUND

Hushållnings
sällskapet

